

Dr. GAZDAPUSZTAINÉ
dr. ZALOTAY ERZSÉBET
(1931 - 2013)

EGY MEGÍRATLAN REGÉNY

Dr. Gazdapusztainé dr. Zalotay Erzsébet középiskolai tanár a *II. Bécsi döntés* hatásait kutatta, amit regényben szeretett volna megörökíteni. Ebből gyermekkori emlékeinek egy részletével emlékezünk reá. E regényét és a *Vásárhelyi Látóhatárnak* szánt írásait Schupiter Erzsébet néven jegyezte, míg a 2007-ben kiadott *Mezővárostól iskolavárosig* című tanulmánykötetét dr. Zalotay Erzsébet néven.

A Riska-tehén nem főszereplő, csupán Heim Róbert egyik jószágja. A főváros közeli település az utolsó évtizedben szépen épült, különösen Heim Róbert háza. Az utcafront szobákká alakult, az új konyha, kamra benyúlt az udvarra.

- Mire a kislány tizenéves lesz, neki külön szoba kell. A fiúk pedig maradnak a nagyobbik szobában – magyarázta Heim Róbert a szomszédoknak. Az egyikük fejében egészen más kérdés fogalmazódott meg: „Hogy érte el Heim, hogy őt egyszer sem hívták be katonának?” - de nem mondta ki.

Ez a hangulat június elejére megváltozott. A rádió ismételte, hogy légiriadókor menjenek az óvóhelyre, nem egészen ok nélkül. Minden délelőtt ugyanabban az időpontban nagy amerikai repülőezred úszott át a fejük felett keletre. A katonaviselt férfiak ezrednek nevezték el. A családjukat leküldték a pincékbe, ők maradtak, meg akarták számolni, hány gépből áll ez a hosszúra nyúlt fegyvelmezett egység. A repülőgépek kisebbnek látszottak, mint egy ember kisujjának a felső ujjperce, dübörgő hangja azonban már messziről hallatszott. Tízszor tíz gépből állt egy alakulat. Az első és második sor meg négy-négy egységből, az nyolcszáz repülő. A harmadik sor csak két század. Mindegyiket három gép irányította, az egészet meg öt. Ez több mint ezer. Az első nap két ezred is elhúzott felettük. Azt mondják, másutt még több.

A férfiak csak akkor mentek le az óvóhelyre, amikor angol repülők gyújtóbombákkal szórták meg a közeli Pestet. Az amerikaiak precízebbek. Amikor elérik célpontjukat, egyszerre engedik le bombáikat, és amikor a földrengésszerű dübörgés elhal, ők már - egy hatalmas szabályos félkört leírva - visszafordulva indulnak valamivel délebben jövetelük útvonalánál, visszatérnek Szicíliába. Terhüket leszórták, így hangjuk sem olyan dübörgő.

Estére kelve egyre fáradtabbak, de ma sikerült gyorsan elaludniuk. Meddig? Utó-

lag sem sikerült rájönni, hogy az észveszejtő sikongás mikor ébresztette fel őket. Éhesen is így visítanak a malacok, de az éjszaka közepén, és nem ilyen kétségbeesetten. Heimné az ágy fájába kapaszkodva próbált eljutni a besötétített ablakhoz. Vakító fény vágódott a rémülten ébredők szemébe. Felfogni is idő kellett. A szomszéd villa égett, a Heimék disznóóla volt legközelebb a hatalmas lángokkal égő épülethez.

A család, a gyerekek is, a vakító fény ellenére nehezen találták cipőiket, télikabátjukat. Mire elértek az ólakhoz, kétségbeesett fejükben megszületett a megoldás. Szinte hálálkodva gondoltak arra, amikor úgy döntöttek - az új konyhát is alapincézik. Zsákokban állt ott a jószágoknak szánt takarmány. Az öt malac megjuhászodva követte gazdáit az ólból a takarmánypincébe. Volt ott annyi régi bútor, hogy a takarmánypincét el tudták keríteni az alsó sor többi részétől.

- Az ólat szét kell szedni!

Az istálló mellé épített ól száraz deszkáit a család messzire, a kertbe hozta szét. Próbáltak reménykedni, hogy hozzájuk nem csap be a tűz. Egy napig csend is volt.

A következő nap, ahogy szokott, kilenc órakor zúgott fel újra a sziréna. Ezek nem az amerikaiak. Alacsonyabban jöttek, nem is olyan rendezetten. Mint a vadászok, egy csoportban, de mintha külön-külön célpontokat keresnének. A szülők a gyerekeket lezavarták az óvóhelyre. Ők meg a lépcsőn félúton megállva figyelték az angol gépeket. Nem szóltak egymáshoz egy szót sem, nem mozdultak, de nagyon is együtt féltek. A süvítés nem hallatszott, vagy csak ők nem hallották, de az istálló feletti szénapadlásról felcsapó tüzet már látták. Heim, mint a nyíl, rohant az istállóba. Egy-két perc se telt bele, eszeveszett nyerítéssel száguldott ki a két ló, utánuk próbált dőcögni a Riska tehén.

Róbert nem jön. A feleségét olyan rémület fogta el, amikor az ember nem tudja, jól cselekszik-e. A kiterített vizes ruhákból a dunnahajat rántotta le, és kitért karokkal rohant az istállóból kitérő füsttel szembe. Benn a férje próbálta magáról letépni a lángot fogott inget. Heimné hátulról ráborította a frissen kimosott dunnahuzatot és rángatta kifelé a füsttől már nem látó férjét. Csak kinn, a világosban fogta fel, mekkora sebesülés érte a férfit. Nem nézett körül, csak kiabált:

- Orvost! Orvost!

A nagyfiúnak eközben sikerült az arató kút csapjára csavarni a pincében talált gumislagot. Anyja kiáltását se rögtön fogta

fel, mert ő a tüzet akarta oltani. Már elérte a vízsugár a tüzet, amikor meglátta apja égési sebeit. Azonnal felfogott mindent. Öccse kezébe nyomta a slag végét és elrohant. A tanuláshoz néha egy-két perc is elég. A kisebbik fiú akkor kezdte oltani a tüzet, amikor a szénapadlásról lezuhantak az istálló padlójára a gerendák a szénakötegekkel együtt. A nagyfiú egyedül tért vissza.

- Az orvos nem jön?

- De jön, csak sok a sebesült.

Jött is. Kezében egy kisebb papírszak. Benne tenyérnyi nagyságú gézlapok. - Ezzel ekkora sebet nem lehet bekötözni!

- Nem, de nincs más. A patikát kifosztották.

A nagyobb fiú órákig oltotta a tüzet, mígnem a szénakötegek a víztől kezdtek tocsogni. Az anyja és a kislány cserélgettek a sebekben a sebolajjal megcsepegtetett gézlapokat. A kisfiú beszólt a pincébe:

- A tehén lenn a kert végében az ér mellett keservesen bög.

- Szent ég! Szenved, mert ma este nem fejtem meg. De én oda le nem tudok menni.

Hogy melyik gyerek vezette fel onnan a Riskát, az anyja nem tudja megmondani, csak fogta a fejős dézsát és a sámlit, leült az állat mellé fejni. A tehén lassan lenyugodott, abbahagyta a bögést.

Az újonnan támadt csendben Heimné fegyverropogást hall, méghozzá nem is messziről. Itt lenne már a front?

Talán másodperc alatt történt. A tehén, mintha első két lábával térdre akarna ereszkedni orrával támaszt keresve a földön. Heimné szinte öntudatlanul emelte ki a teljes dézsát a Riska tőgye alól. Az meg eldőlt, szerencsére nem a gazdasszony felé. Az asszony mentette a tejet a konyha biztonságos zugába.

„Egy napra még van tejünk” - mondta ki hangosan.

Éjszaka nem mertek visszamenni a lakásba. Eszükbe jutott, hogy a nagypapa halála után, annak régmódi, vastag fából készült ágát lehozták a pincébe, azt átvitték az óvóhelyre. Az ikrek matracokat, takarókat cipelték le a lakásból. Apáé az ágy, anyának a nagyfiú egy kárpitozott fotelt hozott le.

Éjszaka nem volt riadó. Reggel anyja elindult a tejért a konyhába. A konyhaablak alatt feküdt még mindig a tehén teteme.

„Hogy nem vettem észre tegnap, mitől halt meg a Riska.”

Csak ekkor látta meg a lövés helyét és a kicsordult vért a jószág bordái közt.

Schupiter Erzsébert